

Ivan Zorec:

Ibrahim Suša.

(Kos potopisa.)

Ibrahime! Ibrahime! — Kod te vrag nosi? Ibrahime!“
 „Na dvorišču stoji širokohlač, oturbanjen in bradat musliman asketskega, zagorelega lica, srajco odpeto skoraj do popka, da se mu vidijo ogorele in kosmate prsi in napete žile suhega, dolgega vratu. Stoji in se leno ozira in kliče, kakor da bi stal pred kočo doma. Z zbirališča, kjer narednik urejuje vojake za jutranji raport, priteče vojak in se razsrdi:

„Nesreča, čemu se dereš tu? Da te sliši naš „stareji“!

„Sina Ibrahima iščem, a tudi s častnikom moram govoriti; naj le sliši, da sem tu.“

„Počakaj in molči; sin je pri raportu.“ Reče in steče na zbirališče. Poturica počene na poti in si prižge cigareto. Ko grem preko dvorišča in me zagleda, se sunkoma dvigne, dotakne se v zaspani kretnji z roko razoranega čela in me zvedavo ogleduje. Neka lokava zaničljivost mu švigne preko kosmatega obraza, žive oči me ocenjujejo.

Ker sem ravnokar prišel iz daljne Galicije v kršno Hercegovino in me vojaki še niso „poznali“, je bila okoli zbirališča raztresena vsa stotnija, da bi videla, koliko mi sme zaupati.

Pri raportu so mnogi prosili dopusta pod raznimi zvritimi pretvezami. Na levem krilu pa stojita dva pritožnika, tršat, nevelik, a prav čeden tridesetletnik in že nekoliko sivobradat, srpogled in dolg nadštiridesetleten dedec. Oba ofesena.

„V imenu drugih muslimanskih tovarišev se pritožujeva, ker se v stotnijski kuhinji sopara iz kotla s kristjansko menažo kadi preko muslimanskega kotla.“

„Kaj kadi, kako kadi?“ Izprva res nisem razumel...

„Sopara nečiste kristjanske jedi se kadi preko naše za pravoverne Turke pripravljene hrane,“ razburjeno vzklika fanatik, glas mu drhti, ves obraz se trese.

Pogledam osupel mlajšega pritožnika. Verno me gleda naravnost v oči in pravi:

„Res je tako, gospod. Včeraj smo bili raditega brez menaže, ker nihče izmed nas ne bi jedel jedi, ki se je je dotaknila sopara

svinjske masti. Kristjanski kuhar je menda nevedoma tudi zamenjal našemu kuharju zajemalko.

Vedel sem že prej, kaki fanatiki so ti poturčenci, take pretiranosti pa le nisem pričakoval. Ali spomnil sem se naših nemškutarjev, ki so tudi hujši od pravih Nemcev. Pa premislil sem, v kakih razmerah, v kaki zapuščenosti živijo ti „Turki“, kakor se sami imenujejo — in so se mi zasmilili.

Pomirim s primerno obljubo oba pritožnika.

Čez par ur, ko spet koračim preko dvorišča, čepi mladi pritožnik poleg starca, ki ga je tako silno klical, in mu nekaj prav živahno polglasno dopoveduje.

Ko se približam, poskočita, in sin pravi preprosto:

„Gospod, eto moj oče me je obiskal.“

„Dobro, dobro, pogovorita se! Kako se pišeš?“

„Infanterist Ibrahim Suša.“

Suša? Kako domače, slovensko je to — in vendar, kako daleč je takle Ibrahim od nas!

Starec se dotika s prsti čela in se klanja ves ponižen:

„Kako ti junaško zdravje, dobri moj gospodar?“

„Hvala, dobro. A kako ti?“ odgovarjam po šegi.

„E, gospodar sveti, vse je šlo v nič. Težko nam je v naši sirotinji. Da bi bilo že vojne konec.“

„Potrpimo! Kaj ti je šlo v nič?“

„Vse! Gospodar predobri, daj mi Ibrahima domu, prosim te.“

„Ne smem, čiko. Saj mu ni sile tu, le poglej ga.“

„Nikogar nimam, sam pa sem slab, žena — da oprostiš — mi je bolna. Dva mlajša sina sta v fronti. Reši mi vsaj Ibrahima, dovoli, da gre z menoj in mi obdela polje.“

„Nemogoče, sam veš.“

„Daj mu dopust vsaj nekaj tednov.“

„Tudi to ni moja pravica, kadar bi kdo hotel. Višji odločajo o tem.“

Preko obraza mu švigne podobna lokava zaničljivost, ki sem jo že ujel. Kakor da me ne vidi več, seže po cigareto in se zagleda po zanikrnih ogradah v sivi rebri nad selom, po ilovnatem polju duhana in sirka ter kuruze v stisnjeni dolini. Ibrahimu je sitno, pozdravi in odvede starca po razdrapani stezi v senco goste murve. —

*

Med okajenimi podboji stoji stara Jela in me prijazno vabi:
 „Pridi, častnik, spekla sem črne kave. Poizkusi, ali ne jezi se, če ni prav dobra. Dučandžija v Trebinju ima zmerom slabšo kavo.“

Srebam neizogibno kavo in se ogledujem. Z okajenega stropa visi na dolgi verigi nad ognjem bakren kotlič, iz katerega prijazno diši. Starka čepi ob ognju in priklada ogorke.

„Kaj pa še kuhaš, Jele?“ vprašam brez zanimanja.

„Krompir z ljutico in kisom. Ali to rad ješ?“

„Ne poznam te jedi. Kaj je to, ljutica?“

„E, da, to je samo za siromake,“ in mi pokaže v košari nekaj ploščnatega, po okusu zelo hudega čebulčka.

„Evo ti ljutice!“

Žena toži o težkih časih, o vojni in pomanjkanju in me sili s črno kavo.

„Stara, ali znaš kako pesem o kraljeviču Marku?“ se domislim.

„Kako ne bi! Poznam nekaj pesmi, ali vsake samo nekaj. Mnogo sem že pozabila. Mislim pa, da znam v našem selu jaz največ,“ se pohvali.

„Kak goslar bi utegnil mnogo vedeti,“ ugovarjam.

„O, že davno nisem videla nobenega goslarja več. Odkar so prišli Avstrijci k nam, ni več pevcev, ni goslarjev.“

Zamišljeno jo poslušam in molčim. Naenkrat pa se plaho ozre, zaječi in pade s povzdignjenimi rokami predme:

„Jaoh, ajme meni — kaj govorim! Oprosti gospod, saj vidiš, da ne vem, kaj blebečem. Nisem te hotela razžaliti, popolnoma sem pozabila, da si častnik Ajaoh, gospod, pusti me v mojem siromaštvu, ne daj me v ječo“

„Mirna bodi, Jele, in se me ne boj prav nič. Kaj ne vidiš, da nisem Švaba. Govori le kakor misliš, rad te poslušam. — Povej mi morda kaj o kraljeviču Marku, Jele“, sem obrnil pogovor, da bi pomiril prestrašeno starko.

„Kako sem se te bala čakaj, da se umirim in popijem požirek mleka.“

Pa počene kraj ognjišča, ob debeli volneni predpasnik si obriše usta in se zagleda v kot, kjer je skozi steno, spleteno iz protja in ometano z ilovico, silil zlat solnčni žarek med naju in se razlival na črni steni, da so se strahoma bleščali temni nakapi starih saj. Od daleč nekje meketanje lačne drobnice, vmes

pa otožna pesem pastirjeva, zavijajoča, vse živce pretresujoča otožna melodija, mahoma odsekana in ubita z ostrim zamahljajem.

Poslušam. Jela me gleda otožno in preudarno, čez nekaj časa pa začne posnemajoč napev pastirjeve pesmi; le da to ni pesem grla, temveč globoko iz srca in spomina vrela recitacija:

Vino pije kraljeviču Marko,
okrenuo čurok naopako;
vino pije pa se razgovara
s' svojom milom majkom:
„Šta ćeš, mila moja majko,
kad' ja idem u carevu vojsku,
da vojujem devet godin' dana?

Marko naj dobi svoji majki prijatelja, ki bi jo čuval, a sebi naj poišče drago, da se je naljubi, predno odide v boj junaški, in da bi ga čakala z veselim hrepenenjem v visokih belih dvorih. — Toda junaku Marku se zdi, da bi prijatelj majko zapustil in mu izneveril drago ter mu pobral imetje. Zato raje priporoči majko in imetje in svoje lepe dvore posestrimi vili, zavihiti se na iskrega šarca in hiti „u carevu vojsku“

Starka počasi, s premislekom leposlovi, mahoma pa utihne:

„Dalje ne znam, eto vidiš,“ pravi in me gleda.

„Ali lepo znaš,“ pohvalim, „in gotovo še sama pomniš težkih časov, ko so še Turki gospodarili v naši deželi. Kako je bilo takrat, Jele?“

„Ne bi hotela govoriti o tem, če bi me ne bil poprejele pomiril glede svoje osebe. Tako pa ti povem, sinko, da so,“ zniža nekoliko svoj glas in se boječe ozre med podboje, „Avstrijci ves čas z nami grje delali nego Turki.“

„To ni mogoče, Jele,“ se hlinim. „Avstrijci vas niso nabadali na kolce, vam niso jemali imetja in hčera.“

„Turki ne — Avstrijci da. Na kolce nas Turki niso nabadali, kakor bi kdo mislil. Arnavtski roparji so to počenjali, ali samo iz osvete. Avstrijci nas pa obešajo še dandanes in pravijo, da nas kaznujejo po zakonu. Turki, tudi arnavtski roparji, so vsakemu pustili toliko, da je mogel živeti; Avstrijci so napravili zakone, po katerih so nam vzeli vse. Vse ovce, vsa živina je popisana, in žandar ne dovoli, da bi katero prodali ali celo zaklali. Poprej beračev nismo poznali — pa zdaj poglej: povsod revščina, povsod žandarji, ki so hujši nego nadloga arnavtskih roparjev in bašibozukov. — Da so se age in drugi mogočniki

včasih poigrali s kako lepo deklico, se je dogodilo. Proti vsemu temu smo imeli pravico osvete. Danes pa moramo molčati in trpeti, ko nam Avstrijci jemljejo imetje in ubijajo naše može in sinove, a hčere naše kvarijo in zapeljujejo s svojimi vojaki in lopovi, ki so jih nagnali v deželo. — Tako ti je, moj sinko!“

Iz oči ji je gorelo, težko se je zadihavala, gotovo bolj vsled gneva nego dolgega govorjenja.

Pomolčala je, pomislila malo in me pogledala:

„Stori mi dobroto,“ pravi, „pa strahuj svoje vojake, da bodo pustili dekleta v miru.“

„Sama veš, Jele, da sem šele prišel. Mislim pa, da je tvoj strah prazen.“

„Tako mi poštenja: ni prazen. Oni Ibrahim, ki si poprej govoril ž njim, ne da nobeni miru.“

„Ne boj se, Jele, dekleta se ga lahko ubranijo, če sama hočejo.“

Spomnil sem se, kako so se Hercegovke povsod nasmihale in dobrikale onim vojakom, ki so nosili fese, in jih imenovale „naše“ — vse druge pa, čeprav so bili Hrvatje in Srbi, srepo in nezaupno, sovražno merile s svojimi lepimi očmi.

„Starejša že, ali mlajša, ki so prismojena kakor jarci poleti —.“

„Pomiri se, Jele, saj ni tako hudo, kakor misliš.“

„Red napravi, prosim te.“

(Konec prihodnjič)

Janko Samec:

Vsakdanja pesem.

Kje v gosteh ste, bratje, bili, da ste se tako zredili? Lica rdeča, močna pleča in ramena tak okrogla, da bi vas še smrt ne zmogla!	Mi pa revčki smo vsi suhi in podobni bolj smo muhi, če se v hoji opoteka, ker še malo je ostalo nam pod kožo od človeka ...
--	--

Pa so muzali se zvito:

„Hm, v kletih smo skrili žito;
zdaj nam rase v slabe čase ...“

— Mi bi tudi tja ga deli,
pa ga nismo nič imeli! —

Ivan Zorec:

Ibrahim Suša.

(Kos potopisa.)

(Konec.)

Jaham nekoč v bližnje selo po opravkih. Konj počasi krevsa po raztrgani poti in jezno stresa grivasto glavo pred sitnimi muhami. Skalovita pokrajina izžareva prav neznosno vročino. Svet je kakor mrtev, nikjer življenja, še tičev ni slišati; prava žalost in otožnost.

Naenkrat zaslišim jezen, razburjen ženski glas izza širokih skal nad potom.

„Pojdi do vraga in mir mi daj.“

Polglasen moški glas roti in ugovarja.

„Kdo te je klical sem? Majki povem in častniku te zatožim.“

„Kdo je tam?“ zakličem.

Izza ovinka priteče mlada Janja, vsa zasopla in razburjena, pod pazduho preslico z volno, v roki zmešano štrečno na ročnem vretenu.

„O gospodar, ravno prav! Tu je vojak, ki lazi za menoj in mi ne da miru.“

„Kaj pa ti hoče?“

„Vrag ve! Gleda me, lovi me in poljubiti me hoče.“

„Kako pa si prišla sem, kaj delaš tu?“

„Drobnico pasem in predem.“

„Torej se brigaj za svoj posel in se ne skrivaj za skale.“

„Saj se ne. Hočem za živaljo, pa me on ne pusti in pravi, da moram ostati ž njim v senci ob skali.“

„Pojdi za drobnico, vojak naj pride sem.“

Izza skale plane — Ibrahim.

„Kaj iščeš tod in sitnariš temu otroku?“

Ibrahim molči in me mirno gleda. Usta mu silijo bolj na smeh nego na strah.

„Poberi se domu! Tam že obračunava.“

— Ko pridem domu, me že čaka Ibrahim; ves čist in okreten se postavi predme.

„Evo, me, gospod, kakor si zapovedal.“

Seveda sem bil že pozabil mali dogodek. Pokarati bi ga hotel, pa se mu moram nasmehnuti.

„Gospod, oprosti mi, ne jezi se name,“ pravi preprosto in pogumno.

„Zaprl te bom, če se boš tako ponašal do prebivavstva,“ se razjezim nekoliko.

„Zapri me, ali tak sem, če me dekleta izzivajo.“

„Kako izzivajo?“

„Izzivajo, obgovarjajo me in se šaliijo. Ko pa bi se hotel tudi jaz pošaliti, se pa branijo. Ali to je samo navidez, gospod. Prejle si prišel nekoliko prezgodaj, to je vse.“

„Nobenih pritožb ne smem več slišati! Razumeš!“

„Razumem, gospod.“

„Pojdi zdaj!“

Ibrahim pa stoji in me zvesto gleda.

„Kaj je?“

Molče odide in po turško sede na kup kamenja. Vleče cigareto za cigareto in gleda po otožnih gorah. V doline se spušča mrak; vsa pokrajina se zavija v modrosivo meglo soparnega večera. Z gričev se spuščajo meketajoče ovce, za njimi pa povešenih glav rine drobneča čreda kosmatih buš. Po selu postane nemirno. Ženske si doklicujejo molzne ovce in koze in z golidami počepajo za njimi. Kozel in oven naskakujeta z zavidno vztrajnostjo svoj topoglavi harem in se malo brigata za šibo in krik pastiric.

V sobo stopi Ibrahim in se zagleda v sliko Matere božje, preprosto naslikane na umazanem steklu. Zadnji žarki večerne zarje se lovijo po sobi.

Gleda sliko in mrmra:

„Gospa —! Naša Gospa. Dà —.“

„Kaj bi, Ibrahim?“

„E, veš, gledam Gospo pa se spomnim: kake živine neverne so vojaki, ki preklinjajo Marijo.“

„Kaj nisi ti mohamedan?“

„Sem. Ali tudi mi verujemo v Marijo in jo častimo.“

In spet začne mrmrati menda neke sure iz korana, kakor da je name čisto pozabil.

„Saj se mi ni treba dobrikati. Povej, kaj bi rad.“

„Vojaki so preje strašno kleli vse svetnike in Marijo in Boga. Kar groza me je, ker vem, da to ne more ostati brez osvete božje. Vidiš ...“

„Grdo je, da ovajaš tovariše,“ ga ukorim. „Tudi sam tako kolneš in imaš še drugače kosmato dušo.“

„Pritožujem se, ne ovajam. Mene si ukoril in mi zapretil s kaznijo za greh.“

„Jaz nisem pop. Ali ti vznemirjaš ljudi.“

Grešnik molči in me gleda.

„Toda kaj bi rad pravzaprav?“

„Gospod, okregal si me radi žensk. Jaz bi te ne jezil rad. Pusti me za nekaj časa domu. Vrnem se boljši in točno, kakor bi ukazal.“

„Kaj bi naenkrat doma?“

„E, oče je tožil, da ne more obdelati zemlje sam, in Zulejka je tam, moja mila draga.“

„Zemlja je obdelana brez tebe; a če ni, je zdaj že prepozno. Zulejka pa naj potrpi.“

„Dobro, kakor ukazuješ.“ Odide brez posebne potrnosti.

Nekaj dni je bil miren in pravi vzor pridnosti in vestnosti. Vse pa, kar je delal, je ukrenil tako, da sem moral opaziti. Nekoč učim vojake meriti in ocenjevati razdaljo.

„Kako daleč je?“ in pokažem belo liso v brdu.

„Šestnajststo korakov,“ pravi Ibrahim.

„Ustreli tja, da vidimo,“ pravim.

Pripravi puško in zadene prav v sredo, da se zakadi odkrušeno kamenje.

„Dobro,“ pravim, „odslej si ti stotnijski ocenjevavec razdalj.“

Tako je bil Ibrahim na vseh vajah ob moji strani in se mi dobrikal po svoje.

Ko je videl, kako z zanimanjem opazujem velike želve, ko nerodno kobalijo med kamenjem in si iščejo redka zelišča, mi takoj prinese nekaj pravih velikank. Tudi želvinih jajec, valečih se v razbeljenem pesku, je iztaknil in mi jih je prinesel. Nekoč jo primaha z velikansko, kakor zapestje debelo rjavo kačo, ki se ga je vdano ovijala. Pod vratom jo je nalahko držal. Kar ustrašil sem se.

„Prinesel sem ti „glavarja“, ali ne boj se ga.“

„To kačo le izpusti; koristna je, ker lovi strupene kače in človeku ni nevarna.“

Odnese jo spet med kamenje in se nejevoljno vrne.

„Ukaži, kaj naj storim, da mi dovoliš domu,“ pravi ves obupan.

Njegova pridnost je začela popuščati in srboritost rasti. Vojaki so ga dražili, ženske so vreščale in ga tožile.

Grem med ogradami in vidim, kako Soka, neznansko močno in ogromno dekle, podi Ibrahima in luča kamenje za njim. Ko pa se preveč oddalji, ji vol začne muliti po koruzi. Razjarjena ženska se zakadi v žival, pograbi jo za roge, zavije ji nekoliko glavo in jo vleče in suva iz škode. Saj volič res ni bil velik, ampak močnih rok je bilo vendarle treba za tako stvar.

„Tukaj bi bil pa moral posredovati v drugi smeri,“ sem si mislil.

„Takrat nisi dovolil, da se poigram z mlado, pa sem si mislil, da bi začel pri starejših,“ se je zagovarjal Ibrahim. „Ali ta je divja in neumna.“

Sramoval se je, ker sem videl njegov popolni poraz. Na posled je skomizgnil z ramami in se je zagledal v brda.

Drugi dan ob zori Ibrahima nismo več imeli. Vzela ga je tiha noč. Vse je pustil, samo bajonet je odnesel in hleb kruha.

Ko ga ne dobimo tudi drugi dan ne, napišem potrebna nannanila in brzojavim orožništvu v njegovem domačem kraju.

Čez nekaj dni privedejo begunca, vsega razcapanega, bosega in lačnega.

„Zakaj si to storil?“

Molči, okrog ust mu trepečejo živci.

„Ali veš, kaj te čaka zdaj?“

„Vem.“

„Obžaluješ vsaj?“

„Radi tebe obžalujem, ker sem te razsrdil, — radi sebe ne: videl sem očeta in naše polje, tudi Zulejko, — da oprostiš.“

Po prestani kazni se dela kakor da ni še nikoli ničesar zakrivil. V svojem „ašikovanju“ je bolj previden. Nobeni pri- tožb ni proti njemu od nikogar. In spet je prav vrl vojak. Celo pohvaliti ga moram.

„Moj dobrotnik si,“ se izpove, „tvoje poročilo in tvoj svet, naj trdim, da nisem hotel za vedno pobegniti, sta me rešila večje kazni.“

„Torej pameten bodi, pa je spet dobro,“ ga svarim.

„Bogme, to hočem. Povedati ti moram resnico, da nisem pobegnil ne radi skrbi za domače njive, ne radi očeta — samo radi Zulejke.“

Ibrahim se je izpametoval. Dekleta, mlada in starejša, je pustil popolnoma v miru, kakor da se ni nikoli kdovekaj brigal za nje. Lotil se je poročenih žen, katerih moške so bili odsotni in hrepeneli do njih na bogve katerih bojiščih. —

Stara Jela mi je srdito tožila, koliko uspeha ima pri tem neugnani Ibrahim.

Fran Albrecht:

Dvogovor z očmi.

V njenih očeh ugaslo devišstvo,
mrtvi nagon udušene mladosti,
njeni smehljaji trpki, brez radosti,
ali kakor od plašne zavisti
vtapljajo v šopek se rosni in čisti
šmarnic v njenih rokah.

Kómu ponujaš to cvetje deviško,
kam se smehljaš, cvetličarka ti vela?
Nisi brstela ti? Nisi cvetela?

„Oh, kot te šmarnice k solncu me gnalo
v krvi je mladi; srce jokalo
in se smejalo mi je od boli,
ko sem prosila ... Nikoli — je reklo -- nikoli!

Kupi to cvetje, mladi gospod!“

*Lepo je pisana nedolga
pobegla. Tem načinom & dobri perik Albrecht (Albrecht!)
pomaga pun iz dekadence
četito, 18/9*

